

Dariusz Baran

Nowoczesna rodzina we współczesnym dyskursie kulturowym - na przykładzie amerykańskich seriali

Wprowadzenie

Niniejszy tekst powstał w wyniku obserwacji zmian modelu rodziny, obecnych w dyskursie toczonym przez rozmaite środowiska społeczne i kulturowe. Dyskursie, którego stałymi elementami są tematy legalizacji związków partnerskich, monopłciowych związków małżeńskich oraz adopcji przez nie dzieci. Nieprzypadkowo, dla zobrazowania jego kierunku sięgnąłem po przykłady popularnych seriali fabularnych, których producenci wykreowali postaci mogące istotnie wpłynąć na kształt społeczno-politycznej debaty nad statusem par homoseksualnych, seriali, których emisja w największych amerykańskich stacjach rozpoczęła się na początku XXI wieku, a zatem, co znamienne, w okresie zaostrzonej publicznej debaty nad społecznym statusem związków homoseksualnych.

Powodem sięgnięcia wyłącznie do amerykańskich produkcji jest fakt aktywnej działalności w USA organizacji broniących świętych praw tradycyjnej, bo „danej od Boga”, rodziny, by wymienić tu tylko Advance USA (walczą o zachowanie rodziny) czy Amerykańskie Stowarzyszenie Obrony Tradycji, Rodziny i Własności (TFP – Tradition, Family and

Property). Inspiracją był też raport polskiej Fundacji Mamy i Taty, którego założenia w dalszej części przytoczę.

Czy podjęte w serialach wątki i sposób rozwiązania wielu kwestii homoseksualnych w strukturach rodziny przyczyniły się do liberalizacji społecznych poglądów? Mam nadzieję, że tekst ten przybliży do odpowiedzi nie tylko na to pytanie. Warto we wstępie zaznaczyć, że spór o status prawny współczesnej rodziny (hetero- i homoseksualnej), zachowanie bądź zmianę definicji samej rodziny, uznanie bądź próby legalizacji związków partnerskich lub małżeństw jedнопłciowych, nadal stanowi jeden z najgorętszych tematów dyskusji światopoglądowych i obyczajowych, nie tylko w Stanach Zjednoczonych.

Dlatego też, poprzez wybrane dla ilustracji roli i miejsca rodziny seriale, chcę wskazać nie tylko na tendencje w relacjach zachodzących między jej członkami oraz otoczeniem, ale też wskazać na kryzys wartości tradycyjnej rodziny. Produkcje te nie tylko bowiem kładą silny akcent na obecność wątków homoseksualnych w rodzinie, wpisując się tym samym w szeroki dyskurs kulturowy, ale też rozprawiają się ze społecznymi lękami i stereotypami.

Rozprawa ta będzie korelatem dyskursu standardów, posługując się pojęciem Carola Cohna. Standardów związanych z dogmatami religijnymi i kanonami konserwatywnego wychowania oraz zmianami w obrębie modelu tradycyjnej instytucji rodziny patriarchalnej. Okazuje się, że utrwalane przez rodzinę etykiety moralne, zachowania i standardy, przedstawione w amerykańskich serialach, stoją w sprzeczności z propagowanym przez środowiska katolickie i organizacje „pro” wizerunkiem geja i lesbijki jako osób z seksualnie zaburzoną tożsamością, grzesznych i społecznie zdeprawowanych. We współczesnej kulturze, o utrwalonych i wciąż dominujących kanonach chrześcijańskich, wskazywanie na niemożność stworzenia trwałego związku przez osoby tej samej płci samo jest już mitem, tak jak przeciwstawianie z punktu widzenia związku dwóch osób heteroseksualnej „normalności” – homoseksualnej „anormalności”.

Myśleniu takiemu przeczą twórcy amerykańskich seriali, do których produkcji będę się w niniejszym tekście odwoływał. Być może jest tak, iż nieświadomie włączyli się oni w dyskurs toczony w kręgach polityczno-społecznych, tak samo ich filmowe wizje przyczyniły się do zmian kierunku tego dyskursu. Być może jednak, jak czytamy w raporcie Fundacji Mamy i Taty: „Media wizualne – film i telewizja – to najpotężniejsze środki budowy wizerunku w cywilizacji zachodniej. Homoseksualiści w showbiznesie są najlepszą ukrytą bronią w walce o znieczulenie głów-

nego nurtu opinii. Stopniowo wprowadza się postacie i tematy »gejowskie« do filmów i programów”¹.

Serial jako przedmiot analizy kulturowej

Spośród setek seriali, z dość oczywistych powodów wybór padł na te, w których nadrzędną rolę odgrywają sprawy rodzinne, gdzie jedną z głównych postaci jest gej lub para tworząca homoseksualny związek. Wśród wyselekcjonowanych przykładów nie sięgałem jednak do tzw. oper mydlanych, w których wątek homoseksualny pojawia się jedynie w ramach „jednego z problemów rodzinnych” (*All My Children*, *One Life to Live* czy *Dynasty*²), a które powstawały głównie w latach 70. i 80. Spod rozważań wyłączyłem także seriale *stricte* gejowskie lub lesbijskie (*The L Word*, *Queer as a Folk*) oraz zawierające pojedyncze wątki homoseksualne. Materiał badawczy stanowią tutaj produkcje ogniskujące się wyłącznie wokół problemów współczesnych rodzin.

Za podstawę rozważań nad kulturowym portretem nowoczesnej rodziny przyjąłem seriale mainstreamu, wybrane ze względu na zasięg i popularność wykraczającą poza USA³, a także na wysoki poziom samych produkcji. Telewizja XXI wieku zredefiniowała pojęcie serialu, wprowadzając jego realizację na wyżyny filmowego kunsztu, dzięki czemu oddziaływaniem i jakością zaczął on przewyższać kulturowe znaczenie współczesnych fabularnych produkcji filmowych.

Pierwszym serialem, z którego zaczerpnąłem także tytuł referatu, jest *Nowoczesna rodzina* (*Modern Family*, MF⁴, emitowany od 2009 roku) – satyryczny i nader przenikliwy portret trzech spokrewnionych rodzin. Serial utrzymany jest w konwencji telewizyjnego paradokumentu, w którym bohaterowie wypowiadają się przed kamerą, odnosząc do zaistniałych sytuacji, zwierzając z problemów oraz zadań, przed jakimi stoją, wzajemnych stosunków i uczuć. Zrealizowany w konwencji ko-

¹ Raport „Przeciw wolności i demokracji. Strategia polityczna lobby LGTB w Polsce i na świecie: cele, narzędzia, konsekwencje”, Warszawa, listopad 2010, s. 8.

² Być może nie wszyscy pamiętają, iż w tym, bodaj pierwszym z amerykańskich seriali obyczajowych emitowanym w Telewizji Polskiej od roku 1990, pojawiła się gejowska postać Stevena, syna Blake’a Carringtona.

³ Nierzadko są to seriale o statusie „kultowych”.

⁴ W dalszej części tekstu będę posługiwał się, naprzemiennie, tytułami spolszczonymi, oryginalnymi lub ich skrótowcami.

mediowej serial ten jest klasyczną karykaturą na relacje panujące wśród członków współczesnej instytucji rodziny. Jego bohaterowie reprezentują trzy jej typy:

- rodzinę patriarchalną i konserwatywną, czyli związek Jaya Prichetta, rozwiedzionego nestora rodu, z młodą kolumbijską emigrantką Glorią, z którą wychowuje jej syna z poprzedniego małżeństwa;
- tradycyjną mieszaną, czyli małżeństwo jego córki Claire z Philem Dunphym, typem mężczyzny-dziecka, który stara się pełnić jednocześnie rolę głowy rodziny i najlepszego kumpla trójki swoich dzieci;
- związek gejowski jego syna Mitchella z Cameronem, czyli połączenie prawnika z bezrobotnym artystą i barwnym *drama queen*.

Sześć stóp pod ziemią (*Six Feet Under*, 6FU, emisja w latach 2001–2005) jest opowieścią o losach rodziny Fisherów, prowadzących po śmierci ojca i męża zakład pogrzebowy. Charaktery jej członków silnie zdeterminowane są dość konserwatywnym wychowaniem przez matkę oraz wspomnienia, czy bardziej reminiscencyjne wyobrażenia o ojcu. Wspólnym wątkiem dla skomplikowanych losów wdowy Ruth i jej dzieci – dorosłych Davida i Nate’a oraz dorastającej Claire – jest funeralny biznes, który powoduje zetknięcie z wielowymiarowym pojęciem rodziny, wierności i miłości, każe zmierzyć się zarówno z tradycją, jak też całą kulturą chrześcijańską. A z tym największe problemy ma starszy syn, David, gej pełniący w kościele katolickim funkcję diakona⁵.

Bracia i siostry (*Brothers and Sisters*, B&S, na ekranach od 2006) to w istocie saga rodziny Walkerów, w punkcie wyjścia bliźniacza serialowi *Sześć stóp pod ziemią*, albowiem tu również wątki rozwijane są po śmierci głowy rodziny, Williama. Osnowę serialu stanowią relacje matki, rodzeństwa i ich partnerów, początkowo w odniesieniu do problemów związanych z prowadzeniem rodzinnego interesu Ojai Foods, z czasem do sekretów, jakie ojciec i mąż pozostawił po sobie (niezgodności finansowe, romans i pozamałżeńskie dzieci). Jednym z członków tej rodziny jest Kevin, 35-letni homoseksualny prawnik, czwarte dziecko z małżeństwa Williama i Nory Walkerów.

Gotowe na wszystko (*Desperate Housewives*, DH, od 2004 roku) przedstawia życie na przedmieściach Fairview, widziane oczami czterech zaprzyjaźnionych gospodyń domowych: Bree, Lynette, Susan

⁵ David, jako diakon, zajmuje miejsce po swoim ojcu. Nie ujawnia jednak swej orientacji z powodu katolickiej nietolerancji dla homoseksualizmu. W ostatnim odcinku pierwszej serii wśród diakonów pojawia się spór o prawa lesbijek, który prowadzi do odkrycia orientacji Davida, a także księdza Jacka. Dave odchodzi ze służby kościelnej, by móc chronić pozycję księdza.

i Gabrielle. Dążących do idealnych związków i realizujących się w małżeństwach, choć już nie zawsze w roli wzorowych żon, matek i kochanek⁶. Producenci tego serialu postawili na złożoność i tajemniczość postaci, mniej kpiarską grę stereotypami, ukazaniu – na przykładzie codziennego życia na Wisteria Lane – że nic nie jest takie, jakim mogłoby się wydawać. Postaci gejowskie w serialu mają twarz Andrew Van de Kampa, syna praktykującej katoliczki Bree oraz nowoczesnej, homoseksualnej pary Lee i Boba.

Listę seriali uzupełnia *Rodzina Soprano* (*The Sopranos*, 1999–2007), którym jednakże zajmę się w dalszej części tekstu. Umieszczony w nim wątek homoseksualny jest bowiem poboczny, aczkolwiek w interesujący sposób współtworzy wizerunek współczesnej rodziny mafijnej.

Jak nietrudno zauważyć, wśród homoseksualnych postaci wybranych seriali są wyłącznie mężczyźni. Niezmiernie interesujące i z pewnością warte dalszego rozpoznania jest to, że do produkcji głównego nurtu, opartych na historiach rodzinnych, nie wprowadza się wciąż bohaterki homoseksualnych. Związki lesbijskie w telewizyjnym serialu są dziś osadzone poza tkanką rodziny, producenci znajdują dla nich miejsce w produkcjach komediowych (*Przyjaciele*⁷, *Ally McBeal*), bądź dość hermetycznie przedstawiających homoseksualne środowisko (*Queer As A Folk*, *The L Word*).

Wybrane do analizy amerykańskie seriale, z głęboko osadzonymi w rodzinnej strukturze motywami homoseksualnymi, stanowią przykłady produkcji wpisujących się w, bądź też je wytyczających, linie kultu-

⁶ Niestosowne jest oznaczenie przez Agnieszkę Mrozik DH jako serialu, którego bohaterkami są „matki i żony, które zdecydowały się poświęcić karierę dla rodziny”, co być może bierze się z analizy wyłącznie dwóch pierwszych sezonów serialu. Jednak i w nich widzimy już, jak dalece bardziej losy gospodyń domowych są skomplikowane, a role wykraczają poza bierną postawę prorodzinną. Sama autorka pisze dalej, iż serial ukazuje kłopotliwą sytuację współczesnej kobiety, rozdartej między pragnieniem posiadania rodziny i satysfakcjonującej pracy. Faktem jest, że dobro rodziny – nawet jeśli pozorne – stawiane jest przez bohaterki na pierwszym, koniecznie widocznym miejscu (ale zgodnie z promocyjną maksymą producentów serialu: *everyone has dirty laundry*). Serial jest bowiem świetną parodią idyllicznego życia na przedmieściu. Więcej na temat serialu, choć w kontekście feminizmu, można przeczytać w tekście: A. Mrozik, *Co się wydarzyło w Wisteria Lane?*, [w:] *Kultura wobec odmienności*, t. 1: *Dyskursy film/telewizja*, red. B. Darska, Warszawa 2009, s. 150–182.

⁷ W serii wyświetlanej w 1996 roku była żona jednego z bohaterów bierze ślub ze swoją kochanką. Dla porządku należy przy tej okazji wymienić jeszcze obyczajowego „tasiemca” – *Ostry dyżur*.

rowego dyskursu nad statusem współczesnej rodziny. Na ich podstawie można wyodrębnić kilka istotnych zagadnień, które stanowią problematyczną oś dalszych rozważań. Przedstawię je w kilku punktach.

1. Istota coming out'u

Nie sposób rozpocząć omawiania zagadnienia homoseksualizmu bez odniesienia do *coming out'u*, „wyjścia z cienia”⁸, czyli ujawnienia własnej orientacji psychoseksualnej. *Coming out* bohaterów seriali ważny jest z przynajmniej dwóch powodów: po pierwsze, wpływać może na dalsze relacje z członkami rodziny, bliższym lub dalszym otoczeniem (sąsiedztwem, rówieśnikami); po drugie, odkrycie swej seksualności przed społeczeństwem jest elementem zrzucenia wewnętrznej presji, poczucia niepewności i wstydu, które mogą deformować autentyczne relacje rodzinne.

W omawianych serialach *coming out* następował w różnym czasie i okolicznościach, które jednakże nie są pozbawione wspólnego mianownika. Wnioskując z ich treści, można stwierdzić, że ujawnienie orientacji homoseksualnej w rodzinie lub w ramach grupy społecznej w dłuższej perspektywie nie warunkowało zmian w sposobie wzajemnego odnoszenia się członków danej rodziny lub społeczności. Dawało natomiast doskonały pogląd na stosunek najbliższych do zadeklarowanych gejów i ich partnerów.

W serii *Bracia i siostry* na 8 odcinek 1. serii przypada *coming out* Kevina. Otwarcie wątku homoseksualnego następuje już wprawdzie wcześniej⁹, lecz punktem zwrotnym jest wyznanie przed matką, w dniu Bożego Narodzenia. Efektem tej otwartości jest przystąpienie matki do organizacji PFLAG, czyli Parents, Families, & Friends of Lesbians and Gays.

Odmienne sytuacja przedstawia się w *Sześć stóp pod ziemią*, gdzie *coming out* Davida następuje dopiero w 12. odcinku 1. serii, mimo wcześniejszych podejrzeń ze strony matki. Sytuację komplikuje fakt, że David był do niedawna zaręczony z kobietą. Mimo dość zachowawczego i konserwatywnego światopoglądu Ruth wychodzi naprzeciw nowemu wyzwaniu i sięga po porady dla rodziców z homoseksualnymi dziećmi¹⁰.

⁸ *Wyjście z cienia* to tytuł książki Jacka Poniedziałka, bodaj pierwszego polskiego aktora, który zdecydował się na publiczny *coming out*.

⁹ W momencie odkrycia prawdy przez siostrę Kevina, która mimo próśb nie decyduje się na trzymanie tego faktu w sekrecie.

¹⁰ W podręczniku takim stoi, by zaprosić partnera własnego dziecka na posiłek, co też Ruth czyni, nie wiedząc wszak, że Keith i David się rozstali.

W serialu *Gotowe na wszystko* Andrew Van de Kamp przyznaje się rodzicom do orientacji seksualnej w trakcie pobytu na przymusowym obozie dla trudnej młodzieży¹¹. W reakcji rodziców obserwujemy rozłam: ojciec (Rex) wykazuje zrozumienie i opanowanie, matka (Bree) w ramach terapii organizuje spotkanie z zaprzyjaźnionym pastorem (19 odcinek 1. serii)¹², wcześniej dając do „zrozumienia”: „Kochałabym cię nawet, gdybyś był mordercą”.

Coming out Andrew nie ma wpływu na jego stosunki z sąsiedzkim otoczeniem.

Nowoczesna rodzina jest w tym punkcie wyjątkiem, albowiem ze wszystkimi bohaterami zaznajamiamy się już w pierwszym odcinku serii, w którym dumna para gejów przedstawia reszcie rodziny świeżo adoptowaną, przywiezioną z Wietnamu dziewczynkę. Od razu też poznajemy stosunek Jaya do syna geja i jego partnera oraz kwestii adopcji dziecka: „Dziecko potrzebuje matki. A jeśli jesteście znudzeni, kupcie sobie psa”.

Choć kilka minut później, po przedstawieniu rodzinie małej Lilly i widocznej akceptacji przez resztę rodziny, Jay wypowiada się zgoła odmiennie: „Nie jestem tu po to, by pluć wam w twarz, ale by dmuchać wam w plecy”.

Ewoluuujące poglądy ojca na rodzinę, w tym związek partnerski syna Mitchella, przerywane są jeszcze takimi stwierdzeniami, jak w momencie przedstawiania ich znajomym: „To Cameron, przyjaciel mojego syna”.

W serialu nie doświadczamy *coming out*’u Keitha, choć poznajemy homofobiczne reakcje jego ojca i akceptację takiego stanu przez matkę. Rodzi to niemożliwy do przewyciężenia konflikt na linii ojciec–syn oraz ojciec–matka. W serii pojawia się jeszcze jedna postać, mająca znaczny problem z *coming out*’em; ukrytym gejem okazuje się chłopak Claire, o czym ta dowiaduje się zupełnym przypadkiem.

¹¹ Wątek homoseksualny pojawia się już, kiedy Susan jest świadkiem męskiego pocałunku syna najbardziej konserwatywnej bohaterki Bree. Ten wówczas zaprzecza, żeby był gejem.

¹² Nie będę tu rozwijał wątku skomplikowanej, w następstwie, relacji syna–matki (ojciec umiera), albowiem homoseksualizm Andrew z czasem przestaje mieć pierwszorzędne znaczenie. Akceptacja przez matkę następuje częściowo na skutek własnych religijnych odstępstw i błędów, górę biorą zaś problemy wychowawcze związane z utrzymaniem zewnętrznego wizerunku rodziny. Z tych też powodów umieszczenie przez producentów serialu geja w tak tradycyjnej, konserwatywnej rodzinie należy uznać za doskonałe posunięcie.

2. Wychowanie w rodzinie a homoseksualizm jej członków

Jeśli serial, prócz walorów rozrywkowych, może być głosem w publicznym sporze obyczajowym, to amerykańskie produkcje wydają się dziś realizować ten cel z godnym podziwu przekonaniem. Gdzie indziej pojawić się mogą zadeklarowani geje, jeśli nie w rodzinie silnie katolickiej (DH), konserwatywnej (6FU) czy patriarchalnej, choć niepełnej (MF)? We wszystkich przypadkach mamy do czynienia z wyrazistym męskim wzorcem ojca heteroseksualnej rodziny, homoseksualną osobą okazuje się dziecko (nigdy rodzic), w każdym z nich też kwestia wychowania nie ma żadnego wpływu na późniejszą identyfikację seksualną. Brak powiązań między tradycyjnym wychowaniem a płciowością wytrąca tym samym szereg argumentów przeciwnikom tak par jednopłciowych, jak też spraw adopcyjnych, stanowiących „zagrożenie” dla rodziny jako bytu – pierwotnej i podstawowej instytucji życia społecznego¹³.

W tym miejscu odwołam się do wspomnianej już *Rodziny Soprano*, której bohaterowie stanowią wzorcowy przykład rodziny o silnie patriarchalnej strukturze, uświęcającej zarówno tradycje, jak też podtrzymywanie nierozzerwalnych więzów wielkiej rodziny mafijnej. W serii tej wątek gejowski pojawia się w 2004 roku (sezon 5.), wraz z odkryciem homoseksualizmu Vito, jednego z głównych kapitanów. Dotychczas wzorowy mąż i ojciec, ceniony i skuteczny w działaniu członek mafii, z powodu skrywanej dotąd tożsamości zmuszony jest do ucieczki i ukrywania się. W strukturze mafijnej homoseksualizm oznacza bowiem skazę na wizerunku mężczyzny jako głowy rodziny i nie sprowadza się bynajmniej do towarzyskiego ostracyzmu. Alegorycznie, odstępstwa od reguł, jakimi rządzi się rodzina mafijna, grożą „śmiertelnym niebezpieczeństwem”.

Sytuacja taka, w żadnym wariantcie, nie ma miejsca w pozostałych serialach.

3. Pozytywny obraz geja

Niewątpliwie, najważniejszym z atrybutów rzeczonych seriali jest ukazywanie gejów w pozytywnym świetle, daleko od zorientowanego na seksualne doznania człowieka, dewianta identyfikowanego świadomie przez przeciwników związków jednopłciowych wyłącznie z kulturą *queer* lub środowiskiem transseksualistów. Należy przy tym dodać, że pozytywny wizerunek gejów w telewizyjnych serialach jest konsekwentnie budowany w ostatnim dziesięcioleciu, co w przypadku pierwszych produkcji otwarcie podejmujących ten temat (6FU) należy uznać za wy-

¹³ Szerzej nt. pojęcia i cech tradycyjnej rodziny: L. Kocik, *Rodzina w obliczu wartości i wzorów życia ponowoczesnego świata*, Kraków 2006, s. 61–64.

tyczanie ważnych tendencji. Ich celem jest wprowadzenie do społecznej świadomości zachowań osób homoseksualnych w pełni tożsamyh zachowaniom tzw. „heteryków”¹⁴.

Tak prezentują się portrety głównych, homoseksualnych postaci:

- David (6FU) to człowiek głęboko religijny, pragmatyczny, ambitny i początkowo mało popędliwy. Jego partner, Keith, jest szanowanym policjantem, impulsywnym i bezkompromisowym, gdy przychodzi walczyć o sprawiedliwość, prawa społeczne, w tym też prawo do wyrażania siebie. Obaj uznają rodzinę za instytucję wsparcia i zaufania;
- Mitchell i Cameron (MF) tworzą zewnątrznie bezkonfliktową parę, szukającą kompromisów, często za cenę urażonej dumy jednego z nich. Umownie dzielą się rolami życiowymi (praca – dom), co ułatwia im odmiennosc charakterów – naturalna afektacja Mitchella i przesadny dramatyzm Camerona;
- Lee i Bob (DH) także stanowią niemal idealne przeciwieństwo siebie: opanowany i stanowczy prawnik oraz roztargniony i rozrywkowy agent nieruchomości, którzy okazują się wartościowymi sąsiadami, chętnymi do pomocy, oczekującymi w zamian zwykłej życzliwości;
- Kevin Walker (B&S) to także prawnik, wspierający rodzinę w trudnych sprawach legislacyjnych, postać o złożonej z romansów przeszłości, ostatecznie szukający trwałego i romantycznego związku, aż do założenia rodziny;
- Andrew Van de Kampa (DH) poznajemy jako zbuntowanego i nieco zagubionego nastolatka, którego późniejsze zachowania postrzegamy przez pryzmat skomplikowanych stosunków rodzinnych, powodujących jeszcze większe emocjonalne rozchwianie. To też jedyna z postaci, która ogniskuje w sobie pewne negatywne i pozytywne cechy, które w żaden sposób nie są jednak związane z jego seksualnością.

Pozytywny obraz homoseksualnych bohaterów, co także warte jest podkreślenia, jest wzmacniany ich wykształceniem: trzech z nich to prawnicy, pozostali – osoby uprawiające zawody zaufania społecznego.

4. Bliska powszechnej społeczna akceptacja

Z rozmysłem używam tu terminu „akceptacja”, albowiem jako widzowie w każdym z serialowych przypadków śledzimy metamorfozę przekonań i poglądów, moralnych osądów i wartości. Nie umniejsza to faktu, że w otoczeniu homoseksualnych bohaterów rzadko znajdziemy osoby

¹⁴ Mianem tym w środowisku LGBT określa się osoby heteroseksualne.

im nieprzychylnie lub wrogo nastawione. Bliższą reakcją jest brak sprzeciwu, rzadziej neutralność aż do obojętności, co z kolei oznacza brak publicznego ostracyzmu. Nie oznacza to, że akceptacja jest bezwarunkowa i powszechna. Mitch i Cameron (MF) już w pilotowym odcinku serii spotykają się z otwartym zgorszeniem współpasażerów lotu co do adopcji dziecka, choć w efekcie sytuacja zostaje przez nich samych wyolbrzymiona i postawa homofobiczna uogólniona. W 6FU widzimy postawę Federico, długoletniego współpracownika rodziny Fisherów, który wprost potępia preferencję płciową Davida, uznając ją za sprzeczną z porządkiem natury i chrześcijańską tradycją. Obrzydzenie w stosunku do gejów jest tu silnie związane z uświęconym obrazem tradycyjnej rodziny meksykańskiej i dogmatami wiary, co też objawia się w momencie odkrycia, że jego kuzyn także jest homoseksualistą. Co także osobliwe, w późniejszych odcinkach ten sam Rico, nie potrafiąc pomóc w zwalczaniu depresji swojej żony, znajduje oparcie (także fizyczne) u strip-tizerki. Owa znajomość przyczynia się do długotrwałego kryzysu jego małżeństwa.

Można założyć, że sami producenci działali poprzez odnoszenie życia serialowego do potrzeb i otwartości świata rzeczywistego. Dość ostrożnie wprowadzali oni nowe, homoseksualne postaci. Wobec faktu, że twórca DH, Marc Cherry, jest zadeklarowanym gejem, warto przypomnieć o tym, iż po tym, jak wychodzi na jaw homoseksualizm Andrew (odcinek 15. serii 1.), wątek ten przez dłuższy czas nie jest widoczny¹⁵. Konfrontacja z rzeczywistością i sondowanie odbioru wśród „gospodyń domowych” musiało wpłynąć na decyzję o późniejszym wprowadzeniu do DH związku Lee i Boba (odcinek 4. sezonu 4.), którzy na dobre pojawiają się dopiero w odcinku 16. czwartej serii¹⁶, kiedy organizują dla sąsiadów przyjęcie zapoznawcze. Jednak także przy wprowadzaniu na Wisteria Lane pary gejowskiej producenci serialu pokazują widzowi, pod postacią kontaktów z Susan, jak wiele przypadkowych zachowań może być omyłkowo odbieranych jako homofobiczne.

Ze względu na podstawowy wątek problem ten nie dotyczy serialu 6FU, którego producent Alan Ball, także jest zadeklarowanym gejem.

¹⁵ Producenci DH stracili, na skutek otwartości wobec gejów, wielu konserwatywnych sponsorów (KFC, Taco Bell, Pizza Hut). Warto tu przypomnieć, że już w emitowanym w latach 90. serialu *Melrose Place*, z powodu protestów usunięto scenę pocałunku dwóch mężczyzn. Sarah Warn, *Desperate Housewives Outs Gay Teen With a Kiss*, <http://www.afterelton.com/archive/elton/TV/2005/2/housewives.html> (dostęp: 24.04.2011).

¹⁶ Lee i Bob wyjątkowo jak na nowych bohaterów obecni są w serialu do dziś. W 2011 roku na antenie stacji ABC wyświetlano 7. serię.

5. Lęki homoseksualnych bohaterów

Obawy i niepokoje homoseksualnych bohaterów mają w omawianych produkcjach dwa podłoża: wynikają z kulturowego uwrażliwienia (częściej: przewrażliwienia), opartego na przekonaniu o możliwej społecznej izolacji, a także z obawy przed własną tożsamością, gubioną gdzieś przez dotychczasowe wychowanie. Co jednak ciekawe, lęk przed rodzinnym *coming out*em lub publicznym uzewnętrznieniem okazuje się z reguły silniejszy od ostatecznej reakcji otoczenia.

David Fisher, rozdarty między swoją wewnętrzną seksualnością a zewnętrzną akceptacją, początkowo klasycznie ucieka w związek heteroseksualny (o zerwanych zaręczynach jego matka dowiaduje się w 5 odcinku). Fobie Fishera przybierają później różne inne postaci, za każdym razem są jednak bardzo znaczące dla psychofizycznej kondycji bohatera i relacji rodzinno-partnerskich. I tak wpływa na to:

- pasywna reakcja (4. odcinek 1. serii) na inwektywę „pedzio”, co wprowadza w złość partnera Keitha;
- przygotowanie do pogrzebu zwłok pobitego na śmierć, za otwartą orientację seksualną, geja; budzi to w Davidzie demony, ale też prowadzi do przymusowej rezygnacji z diakonatu i pogodzenia się z Keithem¹⁷;
- traumatyczny incydent z porywaczem aut, który determinuje dalsze zachowanie Davida (zerwanie z Keithem) i na długi czas wprowadza go w stan paranoicznego przygnębienia.

Z uwagi na gatunek serialu, odmiennie tożsamościowe niepokoje przedstawione są w *Modern Family*, a związane między innymi z obawami o reakcje heteroseksualnych rodziców na niekonwencjonalne zachowanie na placu zabaw ich córeczki. W DH i B&S dotyczą one niemal wyłącznie problemu *coming out*u.

Warto jednocześnie zaznaczyć, że w analizowanych serialach powodów do głębszych niepokojów nie wywołuje własna tożsamość seksualna bohaterów w miejscu pracy. Drogą do akceptacji homoseksualizmu nie jest też, jak możemy często przeczytać, celowe pokazywanie gejów (i lesbijek) jako ofiar własnego losu i publicznych upokorzeń¹⁸.

¹⁷ Nawet gdy wszystko zaczyna się układać, Davida ogarniają wątpliwości, czy ich homoseksualizm nie jest zbyt widoczny. Lęki Davida są przyczyną rozstań z Keithem, który nie podziela ich podłoża.

¹⁸ Podkreślają to między innymi autorzy cytowanego już raportu Mamy i Taty. Znamienne jest, że w raporcie tym wyraz gej zamykany jest w cudzysłów.

6. *Gra stereotypami*

Seriale bazują na stereotypach. W zależności od ich konwencji wyśmiewają, obalają, wprowadzając do danej problematyki potrzebny dystans lub ukazują szerszy od powszechnie głoszonego kontekst. Jeśli stanowią element poważnej dyskusji nad społeczną identyfikacją, mogą uświęcać ustanowione w społeczeństwie hierarchie, obyczaje lub dominujące w nim systemy norm i wartości. Nie inaczej jest w omawianych przykładach.

Stale obecna gra szablonami społecznych zachowań, bez względu na charakter produkcji, nie jest skierowana w stronę lub przeciw konkretnej grupie lub warstwie społecznej. Każda z form zaaplikowanej ironii, przy bardzo wyrazistym przerysowaniu postaci, uwydatnia najskrajniej nawet skrywane w niej wady i zalety. Jeśli dany problem podjęty bywa z należytą estymą, a nie można nie wspomnieć, że seriale te poruszają także na przykład problemy mniejszości etnicznych czy religijnych, ich celem jest naturalne ich balansowanie.

Stereotypy dotyczą w równym stopniu zachowań par homoseksualnych, jak też mitów o nienaruszalności tkanki rodziny, nawet w jej najbardziej chrześcijańskim i purytańskim kształcie. Poza całościowym odniesieniem do *Modern Family*, modelowym przykładem będzie tutaj rodzina Bree Van de Kamp (*Desperate Housewives*), która starannie pielęgnuje wiarę w trzy staromodne wartości: Boga, rodzinę i ojczyznę¹⁹.

Z jednej strony film posługuje się grą stereotypów, z drugiej – ich źródłem są często sami geje. Akceptacja otoczenia wydaje się większa od publicznej samoakceptacji, choć nie ma to raczej podłoża psychicznego, związanego z ich tożsamością płciową, a jest jedynie odbiciem wciąż obecnych w społeczeństwie wyobrażeń i kulturowych przyzwyczajzeń. Przypadki nietolerancji czy zgorszenia nie są jednocześnie przedstawiane w sposób ugrzeczniony, albowiem wskazanie na niejednolity stosunek do części homoseksualnych bohaterów (*Sześć stóp pod ziemią*, *Rodzina Soprano*) jest także trwałym elementem ich rzeczywistości.

7. *Niewierność jako przymiot związków heteroseksualnych*

Być może najważniejszym mitem, z jakim rozprawiają się seriale, jest mit o niewierności homoseksualistów, jako reprezentantów środowisk, dla których nadrzędnym celem tworzenia związków jest stosunek seksualny²⁰, nie zaś stworzenie trwałego bytu rodzinnego. Moralnie (dla

¹⁹ Zdanie takie pada w pierwszym sezonie serialu.

²⁰ Tekstów i opracowań na ten temat znajdziemy dziś bardzo wiele. Jeden z przykładów: http://www.fronda.pl/news/czytaj/tytul/po_homomalzenstwach_czas_na_homorozwod/strona/1 (dostęp: 02.05.2011).

rodziny) dezintegrujące działania, takie jak dwuznaczne gry słowne, przelotnie nawiązywane romanse i seksualne akty zdrady, okazują się domeną osób heteroseksualnych. Tłumaczone poszukiwaniem szczęścia bądź będące efektem refleksyjnych nawrotów wspomnień, nie są tu bynajmniej jednoznacznie uznawane za patologiczne.

W przeciwieństwie do znakomitej większości bohaterów, wśród par gejowskich znajdziemy w zasadzie dwa istotne przykłady: w B&S wątek dawnych i częściowo wciąż aktualnych romansów Kevina, oraz w 6FU Davida, który w okresach rozstań z Keithem wiąże się na krótko z Benem lub szuka erotycznych przygód. Ten drugi przypadek kończy się policyjnym zatrzymaniem, z oskarżeniem o obrazę moralności w miejscu publicznym, i pomocą, która przychodzi ze strony Keitha.

Ostatecznie jednak homoseksualne pary okazują się w istocie najbardziej stabilnymi związkami swych serii.

8. Adopcja i wychowanie dziecka w rodzinie homoseksualnej

To jedna z najbardziej drażliwych społecznie kwestii – adopcja była zarezerwowana dotąd jedynie dla tradycyjnych małżeństw. W serialach rozwiązanie tego zagadnienia wyprzedziło czas, stanowiąc odpowiedź na zmiany legislacyjne w niektórych państwach.

Nie ma wątpliwości, że wątki adopcyjne, wobec znacznego sprzeciwu społecznego, wymagały umiejętnego pokazania (pozaseksualnej) wartości, jaką niesie ze sobą rodzicielstwo niezdeterminowane płciowo. Poza początkowymi problemami z przysposobieniem dziecka (wyjątkiem jest tu MF), głównie ze strony organów administracyjnych, rozwiązanie problemu adopcji dzieci przez pary homoseksualne znalazło ujęcie w podkreślaniu przez producentów procesu wychowania. Bez względu na orientację rodziców i ich aktualny status życiowy wychowanie stanowi podstawę i cel funkcjonowania każdej z rodzin, jednakowo spełniany w instytucji homo- lub heteroseksualnej.

Pierwszy wątek adopcyjny pojawił się w 6FU, w którym napotykały bariery adopcyjne powstałe po stronie agend socjalnych, a także ojca Keitha. Ostatecznie jednak dochodzi do adopcji dwóch synów – Antoniego i Durrella. W DH wycofanie zgody przez matkę zastępczą na adopcję dziecka przez parę gejów prowadzi do zawieszenia związku Boba i Lee. Po przezwyciężeniu tego oraz innych problemów prawno-administracyjnych oraz wsparciu ze strony sąsiadów, w efekcie udaje im się adoptować małą Azjatkę (odcinek 7. serii 6.). W pełni udaną adopcję bezdomnej Wietnamki, o czym już pisałem, przeprowadzają w MF Mitchell i Cameron. W serialu B&S wątek adopcyjny pojawia się w odcinek 15. sezonu 4., w którym Kevin i Scotty zastanawiają się nad

wynajęciem surogatki, wyrażając tym samym wolę adopcji. Temat powraca w kolejnym sezonie (odcinki 10–12), ostatecznie zaś do adopcji Olivii dochodzi w odcinku 16. Utrudnieniem okazuje się tu sprzeciw jej brata, który rozpoczyna starania o odebranie siostry parze gejów. Także w łonie rodziny Walkerów toczono spory o to, co może być najlepsze dla przyszłości Olivii.

Małżeństwo i rodzina jako element polityczno-kulturowej debaty

Osiem wymienionych punktów lokuje współczesne amerykańskie seriale w nurcie dyskursu nad współczesnymi wartościami rodzinnymi, w kontekście akceptacji i uregulowania praw związków homoseksualnych. Wymienione przeze mnie serie, z producenckim rozmysłem lub nie, wpisały się w krajobraz walki o prawa związków partnerskich, małżeństw homoseksualnych oraz publiczną debatę nad potrzebą, lub jej brakiem, redefinicji rodziny, stanowiąc jeden z jego trwałych elementów.

Pierwszy serial tak otwarcie podejmujący kwestię homoseksualizmu, czyli 6FU, pojawił się na ekranach stacji telewizyjnych w USA w roku 2001²¹. Dwa lata później w niektórych stanach zapadły ważne rozstrzygnięcia dotyczące praw mniejszości seksualnych²². Pierwszym amerykańskim stanem legalizującym prawnie śluby homoseksualne było Massachusetts, którego Sąd Najwyższy 18 listopada 2003 roku zdecydował, iż „tylko prawo homoseksualistów do zawarcia normalnego małżeństwa będzie zgodne z konstytucją”. Orzeczenie weszło w życie 17 maja 2004 roku²³. Tego samego roku, który możemy uznać za przełomowy dla prób usankcjonowania statusu małżeństw homoseksualnych lub związków partnerskich. Jeszcze w lipcu 2004 roku Senat USA przyjął poprawkę, która pozostawiła decyzje dotyczące definiowania

²¹ W uzupełnieniu należy oddać, że *Queer as a Folk* zadebiutował na antenie stacji Showtime w grudniu 2000.

²² Już w 2000 roku stan Vermont, jako jedyny na wschodnim wybrzeżu, wprowadził tzw. „unię cywilną”, będącą swego rodzaju substytutem tradycyjnego małżeństwa, z prawami jemu przysługującymi, takimi jak opieka nad dzieckiem po śmierci rodzica.

²³ We wrześniu 2005 roku legislatura stanu Massachusetts odrzuciła projekt poprawki do konstytucji stanowej, która zakazałaby małżeństw gejów i lesbijek.

małżeństwa w gestii władz poszczególnych stanów. Do końca roku w większości z nich przeprowadzono powszechne referenda w tej sprawie. Efektem było przegłosowanie poprawki uznającej za małżeństwo wyłącznie związek kobiety i mężczyzny w 10 z nich: Arkansas, Georgia, Kentucky, Michigan, Missisipi, Montana, Ohio, Oregon, Północna Dakota i Utah.

Do końca 2009 roku kwestia legalizacji małżeństw jedнопłciowych, poddana pod referendum w 31 stanach USA, została wszędzie odrzucona. Bodaj najdłuższy, bo dziesięcioletni, spór trwał w stanie Kalifornia, zakończony dopiero w 2010 roku decyzją sądu federalnego, który odrzucił wcześniej przegłosowany w referendum zakaz. Co ciekawe, w tym przypadku pierwszy raz w historii odniesieniem była konstytucja USA, nie zaś konstytucja stanowa²⁴. Co też warto zaznaczyć, w referendum z połowy 2008 roku przeciw legalizacji małżeństw jedнопłciowych wypowiedziało się 52% mieszkańców.

Aktualnie sześć stanów: Massachusetts (od 2004), Connecticut (od 2008), Iowa, New Hampshire, Vermont (od 2009), plus Dystrykt Stołeczny, uznaje małżeństwa homoseksualne. Związki partnerskie zalegalizowano między innymi na Hawajach, w Illinois, Kalifornii, Kolorado, Maine, New Jersey, Newadzie, stanie Oregon, Waszyngton i Wisconsin. Rejestrowane związki partnerskie, różne pod względem prawnym od małżeństwa, mogą zawierać mieszkańcy Maine, Maryland, Rhode Island, Oregonu oraz Waszyngtonu. Ograniczone prawa dla par homoseksualnych obowiązują na Hawajach.

Kwestia ostatecznego rozwiązania problemu statusu prawnego związków homoseksualnych pozostaje jednak wciąż otwarta. W większości stanów decydujący głos pozostawia się mieszkańcom, w innych decyzje podejmowane są na szczeblu politycznym, bez względu na wyniki powszechnych referendów. Przykładem jest Maine, gdzie z początkiem 2009 roku zalegalizowano związki monoplciowe, by w drodze referendum znieść to prawo jeszcze przed końcem roku.

Pewną tendencją zmian, choć trudno jednoznacznie wskazać ich trwałość, pokazują sondaże i badania statystyczne, zgodnie z którymi w 2010 roku po raz pierwszy odsetek osób popierających małżeństwa

²⁴ Warto przypomnieć, że w 1996 roku Kongres USA uchwalił ustawę o ochronie małżeństwa, której celem było, poprzez zabronienie posługiwania się gwarancjami zawartymi w konstytucji, zmuszenie sądów stanowych do respektowania praw małżeństw homoseksualnych. W Kalifornii, już w referendum 2000 roku (następnie 2004, 2008) odrzucono możliwość zawierania małżeństw homoseksualnych. Każdorazowo dekret ten znoszono.

homoseksualne jest wyższy od przeciwników ich wprowadzania. Z początku 2009 roku, według sondażu CNN, przeciw legalizacji małżeństw jedнопłciowych było jeszcze 54% Amerykanów. Na ile wpływ na ich postawę mają postaci bohaterów popularnych seriali? Z braku badań nie można tego bezpośrednio utożsamiać, choć pewne wnioski, oparte na analizie całych produkcji (od wprowadzania gejowskich postaci po ich rolę w całej serii) można próbować formułować.

Podsumowanie

Weszliśmy w drugą dekadę XXI wieku. Amerykańskie seriale filmowe nadal utrzymują, wypracowany w połowie pierwszej dekady, status wysokojakościowych produkcji kulturotwórczych, to zaś predestynuje ich producentów do aktywnego (być może też pożądanego) kreowania postaw społecznych, co też czynią poprzez dość konsekwentne szkicowanie obrazów rodzin, w czasach terażniejszych równorzędnych płciowo, z identycznymi rolami przypisanymi poszczególnym członkom rodziny, bez względu na ich charakter. W wybranych przeze mnie serialach, stanowiących ledwie wycinek współczesnych amerykańskich produkcji, odnosi się to do zadań, jakie nawzajem na siebie nakładają, jak też osobowych wzorców, które kreują. W efekcie oczekiwania wobec członków rodziny formułowane są częściej na zasadzie „partnerstwa”.

Najważniejsze być może aspekty w dyskursie nad kulturowym usankcjonowaniem związków lub małżeństw homoseksualnych to zaprzeczenie tezom, stawianym przez przeciwników par jedнопłciowych, o łączeniu się gejów wyłącznie w wyniku zaspokajania popędu seksualnego, a także ukazanie, że więzi rodzinne nie są determinowane seksualnością jej członków.

W praktyce okazuje się bowiem, co jako widzowie obserwujemy, że nie istnieje już jedna, tradycyjna, zamknięta w ramy pojęcia, rodzina. Dzieje się tak nawet w DH, w którym to serialu, o czym pisze między innymi Catharine Orenstein, „tak zwana tradycyjna rodzina – heteroseksualne małżeństwa z dziećmi – stawiana nam przez polityków za wzór, szybko staje się reliktem przeszłości”²⁵.

Jeśli więc zanika czysto patriarchalny charakter wyrosłej na gruncie chrześcijańskim rodziny, związany z obecną w jej instytucjonalnych ra-

²⁵ C. Orenstein, *Housewife Wars. The cultural conversation behind the hedges of Wisteria Lane*, <http://www.msomagazine.com/spring2005/housewife-wars.asp> (dostęp: 4.05.2011).

mach kulturą płci, zanika też niemieszczący się w pojęciu „nowoczesnej rodziny” supremacyjny model K+M. Wyraźnym sygnałem tych zmian jest fakt, iż tradycyjnie pojmowany związek małżeński nie stanowi już dziś jedynej wspólnoty zdolnej do wychowania dziecka. W przekazie filmowym nadrzędnym celem jest kształtowanie dziecka na „dobrego człowieka”, troska o zapewnienie mu należytej edukacji, a wszystko to niezależnie od struktury rodziny. Pewne formy przymusu pojawiają się dopiero w sytuacjach zagrożenia, stanowią jednakże element pielęgnacji środowiska domowego. Podział ról, będący efektem dążenia do samorealizacji rodziców, dokonuje się przy niezmiennym zapewnieniu dzieciom odpowiedniej opieki.

Warte podkreślenia jest, iż w żadnym z analizowanych przypadków serialowych bohaterów, związki jednopłciowe nie stanowią elementu destrukcyjnego, tj. zagrażającego stabilności instytucji rodziny i wpływającego na jej dysfunkcjonalność w tradycyjnym układzie. Wiele organizacji postuluje dziś szczególną ochronę tradycyjnych wartości rodzinnych (patriarchalnych, religijnych), potrzebę odbudowania społecznego statusu instytucji rodziny (w duchu wiary i sprzeciwu wobec zachowań wykraczających poza jej kanony) oraz zapobieganie jej dalszej atomizacji, do której prowadzi między innymi propagowanie (dewiacyjnych?) zachowań homoseksualnych. Postulaty te oparte są jednak przede wszystkim na aksjomatach religijnych, nie zaś uwarunkowaniach kulturowych.

Na podstawie analizowanych produkcji widać, że współczesna rodzina funkcjonuje coraz częściej jako związek równoprawnych partnerów, i w tej formule nie odbiega od standardów wypracowywanych przez utrzymywany od pokoleń model rodziny. Dążenie do stabilności w związku (także małżeńskim) obecne jest zarówno wśród par hetero-, jak i homoseksualnych, choć to w przypadku tych pierwszych częściej obserwujemy odejście od zewnętrznie usankcjonowanych i akceptowanych norm współżycia, włącznie z jej rozkładem²⁶.

Jednakże, mimo konsekwentnego przekraczania obyczajowego tabu związanego z tradycją i zwyczajowymi uwarunkowaniami kulturowymi, we wszystkich przybliżonych serialach obserwujemy silne przywiązanie do rytuałów i obyczajów właśnie. W *Modern Family* każdy członek rodziny kultywuje ulubione i wyczekiwane obrządki (Halloween, celebrowanie urodzin, poszanowanie dla narodowościowych tradycji), w *Desperate Housewives* istotne miejsce w ognisku domowym zajmują święta i oby-

²⁶ Warto odnieść do tego spadek liczby zawieranych małżeństw heteroseksualnych oraz coraz częstsze decydowanie się na bezdzietność.

czaje (w tym uroczystości i akademie szkolne), a nade wszystko szacunek dla rodzinnych korzeni. W *The Sopranos* ceremoniały te poszerzane są o rutynowe działania, takie jak poranne parzenie kawy i sporządzanie konkretnych włoskich potraw.

Być może zasadne jest wciąż pytanie, czy rola rodziny w epoce ponowoczesnej powinna być przedmiotem dyskusji opartej wyłącznie na dogmatach wiary, z drugorzędną kwestią płci i seksualnej identyfikacji? Patrząc na ten aspekt szeroko, także z punktu widzenia kulturowego przekazu, należy stwierdzić, że nie. Rodzina w epoce ponowoczesnej pielęgnuje bowiem tradycyjne wartości (nawet, gdy pozornie) i dzieje się to bez względu na orientację seksualną jej członków. Co więcej, sama tradycja wychowania, nawet ustępując miejsca nowoczesności i życiowemu hedonizmowi, nie zamyka drogi do utrwalania więzów rodzinnych i potrzeby wsparcia. Nowoczesna rodzina zawsze stawia za cel stworzenie bytu szczęśliwego; dąży do perfekcji, nie eksponując wewnętrznych konfliktów. Jednocześnie pełni nadal funkcję socjalizacyjną (uspołecznia dzieci, wytycza wzorce, pielęgnuje wartości), choć w odehraniu od dotychczasowego podziału ról żona–mąż.

Zmiany w społeczeństwie postindustrialnym wprowadziły rodzinę w epokę „nowych rodziców”, uwalniając ojców od kulturowych etykiet, matkom zaś wskazując męzczyznę jako towarzysza zdolnego przejąć obowiązki kojarzone dotychczas z ich zadaniami. To dlatego, tradycyjna dychotomia w ramach rodziny staje się dziś nieaktualna, a przynajmniej nie jest przeważająca²⁷. I dlatego też jest przedmiotem tak żywej, i potrzebnej debaty cywilizacyjnej.

Autorzy Raportu Mamy i Taty podkreślają, że to opinia publiczna jest, obok kościoła, źródłem przyjmowanych przez ogół wartości²⁸. Jej postawy wciąż w dużej mierze kształtuje przekaz telewizyjny; przekaz zawierający dla wielu elementy edukacyjne bądź tylko prowokacyjne. Jakiegokolwiek stanowiska nie przyjmujemy, kulturowe przesłanie filmowych produkcji, a takimi są seriale mainstreamu, może przyczyniać się do przeformowania społecznego odbioru osób homoseksualnych – akceptacji ich potrzeb i dążeń do samorealizacji na gruncie partnerstwa bądź rodziny. Samo pojawienie się przedstawicieli mniejszości seksualnych w produkcjach największych stacji TV w Stanach Zjednoczonych można uznać za duży postęp w sferze obyczajowości, kultury. Sposób ich przedstawienia we współczesnych serialach już chyba tylko za rewolucję.

²⁷ Mówię tu o kulturze europejskiej oraz krajach obu Ameryk.

²⁸ Raport Mamy i Taty, s. 8.